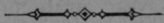

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List II.

V Ljubljani, 1. junija 1877.

Tečaj XVII.

Pedagogični pogovori.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

II.

Iz ljubezni do matere izvira ljubezen do vsega tega, kar je imela mati, in kar je nam dala. In po vsi pravici smemo ljubiti to, dala nam ni gotovo nič slabega. Podelila nam je svoje mleko, da smo mogli živeti; čedila nas je, ko smo se umazali; nosila nas je okrog, ko nismo mogli hoditi; vcepila nam je pa tudi v serce perve nauke, kako se imamo obnašati, da bomo prijetni Bogu in ljudem in učila nas je govoriti.

Govorila je z nami en jezik. Imenujemo ga zato materni jezik. Kramljali smo ga za njo, dobro in slabo. V začetku smo ga govorili seveda napačno, ali ona nam ga je popravljala, kakor je vedela in znala. Ako nas ga tudi ni slovnično naučila, nič ne dé; naučila nas ga je vendar, kakor ga je sama znala. Mi smo pa menili, da ga zna ona najbolje. Bili smo srečni, ko smo imeli njo za učiteljico. Pela nam je pesni, mi smo peli za njo. Pripovedovala nam je povesti, in mi smo jo poslušali pazljivejše nego zdaj marsikaj zanimivišega. Ko je molila, molili smo za njo, kakor smo mogli. Ko se vračala odkod domov, skakljali smo veseli krog nje, in se veselili, da je zopet doma. To so bile rajske ure našega življenja.

Ali postali smo stareji. Začeli smo hoditi v šolo, učili smo se slovniških oblik, začeli smo gladiti jezik, ki ga nas je naučila mati. Ona ga je sedaj znabiti slabše govorila, kot mi; ali vse eno smo jo spoštovali in ljubili. In ko smo se pozneje naučili tudi kacega tujega jezika, govorili smo vendar najraje maternega.

Naposled smo stopili v življenje. Kar smo tu videli je strašno. Jezik, ktereга nas je naučila mati, smo slišali zasmehovati, in drugi čisto tuji govor povzdigovati. Bolelo nas je to. Ali kaj smo hoteli? Videli smo celo svoje domačine se pridruževati zaničevalcem materinega jezika, videli smo jih, še huje mu nasprotovati nego tujce. Vžalilo nas je to močno. Začeli smo ga mi zagovarjati, potegovali smo se za njegove pravice, jeli smo se pripraviti z njimi, skušali smo jih prepričati, da nimajo prav. Ali oni so se nam smejali, imenovali so nas sanjače, fanatike i. t. d. Mi smo si pa mislili svoje in terpeli.

Videli smo tudi, da se zaničevalcem našega jezika godi mnogo bolje, nego nam. Jeli smo omahovati. Ali ljubezen do materneга jezika je zmagala. Ostali smo mu zvesti, dà, celo bolje smo ga ljubili, nego poprej.

Blagor vsacemu, ki mu je ostal zvest! On je mož, ki vsacemu lahko gleda v obraz, lahko povsod zine resno besedo. On je značaj. Ako pa zatajimo svoj materni jezik, ne vemo kaj in kako naj delamo. Iz enega kota se zaletujemo v drugega. Tako v dvomljivosti nam teče življenje, s katerim nismo domovini, niti njenim nasprotnikom kaj koristili. Bili smo celo življenje pol miši pol tiča, imeli smo pa le lastnosti miši ali le tiča. Ako smo bili miši, in smo videli zmagovati tiče, hitro smo odvergli mišje lastnosti, ter razkrili tiče.

Sedanji čas potrebujemo značajev. Stvarimo si jih z odgojo! Ali ravno z njo si jih pokvarimo mnogo. Med Slovenci na pr. ni še tako zelo vkoreninjena ideja, da smo Slovenci. Stareji ljudje hočejo vedno biti Kranjci, celo taki so, ki menijo, da je slovenski jezik čisto kaj drugega kot kranjski. Ako sliši otrok svojega očeta reči: jaz in ti sva Kranjca, drugje pa zopet da je Slovenec, jame že dvomiti, kaj je prav za prav. Naj pa sedaj še sliši reči, da je Avstrijan, je že ves zmeden. Eden mu pravi, da je to, drugi, da je ono, in naposled res ne vé, kaj je. Tako se že v mladosti spodkopujejo značaji. Vender je tudi v tem že mnogo bolje.

Učimo torej otroka ljubiti svoje stariše, in pred vsem svojo mater. Ako njo ljubi z vso iskrenostjo svojega serca, bode ljubil tudi vse stvari, ki so z njo v dotiki, pred vsem hišo, v kateri se je rodil, potem svoj rojstni kraj, ljudi, ki žive z njim v rojstnem kraju, dalje svojo domovino in državo, v kateri je njegova domovina. Ako je prišel po tem potu do te ljubezni, bode ostal stalen v nji. Ako smo ravnali tako, delali smo po pedagogičnem pravilu: hodi od bližnjega do daljnega. Ker je v šoli to pravilo tolike važnosti, zakaj bi neki ne bilo tu!

12.

„Domovina, mili kraj!“ poje slovenski pesnik. Marsikdo je že zdihoval tako, ako je bil oddaljen od nje. Pesnik nam tedaj s temi besedami pove le naše lastne občutke; on jih je vzel iz svojega in našega

serca, ter jih nam zopet podal v lepi besedi. Pesnik ima serce kot mi, on čuti kot mi; ali on ima tudi dar, nam te občutke razodeti v lepi obliki, česar pa mi nimamo. Pa tudi njegovi občutki niso kar taki, kot naši. On občuti gorjé, pa tudi radost človeštva popolneje. Med tem ko se mi zatopimo čisto v materielnost, živi on le svojim idealom. Pesniki so naši pravi angelji varuhi; ako bi njih ne bilo, bi se človeštvo potopilo že zdavnej v ono suhoparnost, ktere pri nobenem ne vidimo radi.

Pesniki nas navdušujejo za vse lepo. Oni so tudi pravi pridigarji ljubezni do domovine. Ako mi z lastnimi očmi pogledujemo domače kraje, se nam zdé taki, kot drugje, tuji celo se nam vidijo lepši. Pesniki pa gledajo domača tla drugače. Lipa, ki vzraste na domači zemlji, jim je toliko, kot cedra libanonska; vijolica, ki cvete na domačem berdu; jim je lepša, kot vse rože kacega orientalskega verta. Te svoje nazore spleto v pesen, jo podadó nam, ter nas tako navdadó s svojimi občutki.

Vsacega človeka dolžnost je, ljubiti svojo domovino, če je tudi tako peščena, kot puščava Sahara ali kamenitna, kot Kras. Isto dolžnost, ki ga veže ljubiti svojo mater, ga sili ljubiti tudi domovino. Z veseljem se spominjamo na one kraje, v katerih smo bili kedaj srečni. Ali pa niso bile one najsrečnejše ure našega življenja, v katerih smo živeli doma med svojimi znanci in prijatelji? Gotovo nismo bili nikdar veselejši, kot takrat. Oj, blaženi oni časi, v katerih smo mislili, da se za bližnjimi gorami svet neha, v katerih nismo poznali hujšega zla, kot lakote. Ali postarali smo se, jeli smo spoznavati tuje kraje in deželi, in nismo bili več zadovoljni, in srečni tudi ne.

Moja domovina je ves svet, pravi marsikdo. Kjer se mi dobro godi, tam sem doma. Kaj morem za to, da sem rojen v tej ali uni deželi. Na teh besedah spoznamo tako imenovanega kozmopolita.

Kako prazne so te besede! Preglejmo jih natančneje. Pervič: moja domovina je ves svet. Ali je to mogoče? Kakor niso vse žene, kar jih je na svetu, tvoje matere, tako tudi ne morejo biti vse dežele sveta tvoja domovina. In taki ljudje se ustijo, da ljubijo vse ljudi. Jaz ne vem, kako je to mogoče. Ako se ne more človek navdušiti za tako majhen kosec zemlje, kot je njegova domovina, kako se bo navdušil za ves svet. Čudne prikazni, ali resnične. To so oni ljudje, pred katerimi nas svari Rousseau, rekoč: „Ne zaupajte jim, ki vedno v daljavi iščejo dolžnosti; oni ljubijo Tartare, da jim ni treba ljubiti svojih bližnjih“.

Drugič pravijo kozmopoliti: Kjer se mi dobro godi, tam je moja domovina. Ali ne delajo tako živali? Kobilice lete iz kraja v kraj, se spuščajo na tla, kjer je dosti paše, in ko vse požró, lete dalje, kjer jim zopet zelení trava. Tako delajo podgane, miši in žabe. Tako ravnanje je pač nespodobno za človeka. No, poreče znabiti kdo; kaj je pa človek drugega kot dvonožna dojlina žival. Dojilke se dele v več družin,

in k eni teh spada človek. Konj je tudi dojlka, ali imenuje se konj; ena iz med njih se pa imenuje človek. To je jasno. — Ako slišimo koga tako govoriti, je najpametneje, da molčimo; ali k večemu recimo: Konja menda vendar ne boš primerjal človeku.

Ta pogovor, kateri sem zapisal tu, sem imel v resnici na Dunaji z nekim človekom, ki se rad zove kozmopolit. Kakor je to govorjenje čisto brez jedra in temeljitosti, tako je večidel vse. Če gremo tako daleč, da primerjamo človeka z živaljo, ga moramo meriti tudi z glisto, s červom in družimi nižimi živečimi stvarmi, kar bode pa vsak pameten človek izprevidel, da ne gre.

Če že primerjamo koga z živaljo, nam je mogoče le kozmopolita. On je po vsem svetu doma, kot miši in podgane. Te gredo povsod za človekom, ter ga nadlegujejo povsod kakor kozmopoliti nas s svojimi praznimi besedami.

Tretjič reko kozmopoliti: Kaj morem za to, da sem rojen v tej ali oni deželi? — To je resnično, da ne more nič za to. Pa tudi za to ne more nič, da je človek. Snovi, iz katerih je sestavljeno njegovo truplo, bi bilo primerno tudi za kako žival; saj obstoji živalje truplo iz istih tvarin, iz katerih človeško. Še boljše bi bilo, ako bi bil tak človek žival. Ko bi bil na pr. lev, bi zamogel prebivati le v gorkih krajih, tedaj bi mu ne prišlo nikdar v glavo, da je njegova domovina tudi na severnem tečajniku; ako bi bil on lama, bi zamogel živeti le v gorah; ako bi bil riba, bi se zamogel gibati le v vodi i. t. d. Ako bi bil on žival, bi bili mi odrešeni, poslušati take abotnosti.

Taki ljudje so kozmopoliti. Pa še druge imamo, tako imenovane nevtralne. Oni pravijo: mi nismo ne to, ne to, mi smo nevtralni, t. j. mi smo nekaj med tem in tem. Kozmopolitom je ves svet domovina, nevtralni pa nimajo nobene. Ti ljudje ne spadajo niti k rudinstvu, niti k živalstvu, niti k rastlinstvu. Vsaka stvar na zemlji je nekaj. Zlato je rudnina; ima vse one lastnosti, ki jih imajo rudnine; hrast je rastlina, konj je žival, ali nevtralen človek ni nič. Na take ljudi bi se dal dobro oberniti Lesingov epigram, ki pravi: „Tu počiva Nitul, ki je še le s smertjo imel nekaj dobička: on je postal iz nič prah“.

Čas je že, da zapustimo kozmopolite in nevtralne ljudi, ter se povečemo zopet k domovini. Njo mora vsak ljubiti, in to dolžnost izvršujejo tudi mnogi. Različni so pa vzroki, zakaj jo ljubijo. Eden je dosegel v nji časti in bogastva, ktereга bi drugje ne bil; drugi je navdušen za njo zató, ker so tudi drugi, ker se boji sicer osramoten biti; tretji jo pa ljubi iz prepričanja, in ta jo ljubi v pravem pomenu. (Dalje p.)

Zemeljna teža.

(Konec.)

III. Popis poskušnje, zemljo tehtati.

Angleški prirodoslovec Cavendish je bil prvi poskušal, določiti velikim grudam privlačno silo. Perva mu je bila pri tem skerb, da odverne od svojega aparata upliv zemeljske privlake, kar je naredil na sledeči način.

Na konico navpik stoječe igle je položil v vodoležni (porazni) meri tenak jeklen drog, ki se je na isti način sukati mogel, kakor igla magnetica. Na obeh koncih jeklenice je obesil po jedno kovinsko oblico. Na ta način je zemlja jeklenico na obeh straneh z enako silo privlačila in obstala je zategadelj vedno v porazni legi, kakor vod tehtnice, ki je na obeh straneh enako obtežena. S tem sicer ni nehala zemeljska privlaka, a bila je poravnana po enakih utežih in tedaj pri tej pripravi brez vpliva, ali nedelavna.

Zdaj je postavil na vsako stran jeklenice po jedno veliko,* zelo težko oblo iz kovine tako, da ste bili mali obli na jeklenici jima prav blizo, a dotikali se jih niste. Privlačnost velikih obel jela je delovati in mali oblici ste se približali k velikima tako, da ste ostali mirni blizo večjih. Ako je opazovalec mali obli nekoliko sunivši ji premaknil iz počivališča, ste ji veliki obli zopet privlačili. Ker pa sami ne nehate nihati, ste prestopili počivališče, a ste bili zopet nazaj potegnjeni in ste nihali proti velikima oblama, kakor to navadno stori nihalo, kadar zemeljska privlaka nanj vpliva. Umé se, da je bila ta privlaka neznano manjša od zemeljske: zaradi tega se je to nihalo mnogo bolj počasi gibalo, kakor navadno nihalo. To pa je tudi moralo biti in poleg počasnosti gibanja ali poleg števila gibljejev v preteku dneva je Cavendish preračunil pravo težo zemeljno. —

Toda ta poskus je silo težaven, kajti vspeh se koj spremeni, ako se obla ali jeklenica vsled toplote tudi neznatno razširi ali zvekša. Tudi se je moralo to goditi v prostoru, ki ga na vse strani obdaja enaka močna gruda. Dalje tudi opazovalec ni smel blizo stati, da ne bi bil kriv kake privlake ali kakega motenja. Konečno se tudi zrak ni smel gibati, da ni motil nihanja. Verhu tega pa je bilo treba, da se je velikost in teža obel natanko določila, kroglost prav ostro naredila in da je težišče obel pravo njuno središče.

Da so se vse te težave odstranile, treba je bilo velikanske pozornosti in izvenrednih stroškov. Prirodoslovec Reich v Freibergu lotil se je tega orjaškega dela; z nepopisljivim trudom je odstranil to težave. Njegovemu opazovanju in preračunanju moramo se zahvaliti za vspeh, po katerem nam je znano, da je vsa zemeljna gruda blizo $5\frac{1}{2}$ krat težja

od enake velike oble z vodé, ali da se znastveno izrazimo: Gostota zemlje je blizo $5\frac{1}{2}$ krat večja od vode. Iz tega sledi, da je prava teža zemlje blizo 7·85 kvadriljanov kilogramov, in čem bolj se bližamo zemeljnem središču, tem gostejša je gruda, tedaj tudi ne mora biti votla obla.

Pozneje je te važne preiskave ponavljal Anglež Baily a še z večo pozornostjo in obširnostjo. Po njem najdeni vspehi se vjemajo precej na tanko s števili, ki jih je bil našel Cavendish in Reich. Tudi vsled računov, ki jih je bil Baily zveršil s pripomočki napredujoče vede, je gostota zemlje blizo $5\frac{1}{2}$ krat večja od gostote vode, teža njena pa 7·84 kvadriljonov kilogramov.

Ako pomislimo, da je do zemeljnega središča nad 800 milj (593·6 Miriametrov) daleč, in da se še za eno miljo v globočino ni prekopalo, tedaj smemo ponosni biti na preiskave, ki vsaj nekoliko nepoznane globočine zemeljne človeškemu umu razkrivajo. —

Dr. Jakob Zupan.

b) Vsled dopisa v „Illyr. Bl.“ št. 53 in vsled mnogih družih očitaj ustmenih in pismenih je dr. Zupan v „Krajnski Čbelici“ l. 1831, kjer se pervikrat bere Prešernova zabavljica „Nova pisarija“, zapel v duhu slovénске pa celó slovanske književne vzajemnosti pésem velike pomembe:

1. Krajnec dolžen hrovatenja.

Tine! meni se dozdeva,
Mika te rod hrovatit';
Gode, ropotá, veléva
Krajncu krajnsko govorít'.

Péter meni se dozduješ
Polž v lupino zakopán,
Krajnski glas koj hrovatuješ,
Ako nima tvoja stran.

Preudárite, Gorénci!
Šalóbarde niste vil
Kol'ko hranijo Dolénci
Vam hrovaških besedí!

Kaj še le Knežák, Planina,
Podnanosci, Lož, Tomín,
Cirknica, Ipavk dolina,
Materija, Kras, Berkín.

Nimajo nikjer Slovani
Prav slovénškiga glasú,
De ne imeli Ilirjani
Karnije Slovénk rodú.

Tréba strésene slediti
Po vaséh, veliko lét:
Vse mogoče nam dobiti,
Knjigam povsodítí spét.

Le kar Serbam pokvarili
Turki, Moskvíčam Tatár,
Sisku Mažarji skalili,
Nad Bregano tuja stvar.

Bukve glagolic berimo!
Dédov krémlja bister vir!
Zraven krajnskih poišimo
Lép Cirilovi psaltír.

Vuka pésmе pridenite,
Naj Dobrovski 'z rok ne gré,
Lindeta ne pozabite!
Vse djat' svóje Krajna smé.

Od Skiaptrov do Šamanov,
Od Kitaja do Udín,
Sodit' jezik Ilirjanov
Pétrí! zlézite 'z lupín!

Na to poje šesto- in petomerjevec o solnčni in senčni strani: „Biti kaj tel bi volít'? — Biti kaj ne bi hotèl?‘“ v življenji, kakor se presojuje strastno ali brez strasti, na pr.:

2. Tatlè po Pozidipu.

Biti kaj tel bi volít'? ne nehá od pravdanja pravdar;
Bodi krotek, mirán, davil te lakomnik bo.

Léta mladine noré, koj prebrihtane hirati vidim —
Kamor pogledam okol', najdem obilno nadlóg.
Bolje bi bilo desétkrat devét pot in troje po trikrat
Nikdar ne biti rojèn, ali dan prvi umrét'!

3. Hvalè po Metrodoru.

Biti kaj bi ne hotèl? podajála mi hvalo bo pravda:
Bodi krotek, mirán! blager perjatlu mirú!

Hvalimo lahko mladó kri, hvalimo tudi prilétno,
Mlada dajè pogúm, pamet priletna modrí.
Kamor pogledam okoli, dobrotá natore obilna.
Bodem naj uno al to, mater nikol' ne rotím.

4. Tominski pastirji. — 5. 'Z deža pod kap: „Peruanke kdej rodile, — Kar na zemljo se rodí, — Déte so ogovorile, — Mu je treba, de terpí itd.“

Za temi pesmami streljajo naslednje Zupanove: **Pšice**: 1. Dobrovski Kalistru, Bukvišarju v Ljubljani, od Pivke, jesen 1820 na Duneju. — 2. Noč ob moč. — 3. Govorunu. — 4. Kača rotena, gad prost. — 5. Černè dvorniku. — 6. Tepèna žena: „Nič nisim storila, — Peklenska pošast!“ — „Z tim ravno služila — Si leskovo mast.“ — 7. Lahí se radi slovené. — 8. Cojzova hiša krajšini zatišje. — 9. Hrast posekan. — 10. Lesica volku.

Za „Pšicami“ opéva se: „**Desetka rodovine Baron-Galov**“, in sicer 1. Gal Ditrih, l. 1250. — 2. Gal Juri, 1300. — 3. Gal Andrej I, 1444. — 4. Gal Henrik, 1383, 1390: „Gal-Hajna, koplana — Dva védno slov'tà: — Ma èn'ga Ljubljana, — Podpečje èn'gà.“ — 5. Gal Andrej II, 1480. — 6. Gal Janez I, 1462. — 7. Gal Martin, 1529. — 8. Gal Janez II, 1552. — 9. Gal Leo, 1590. — 10. Gal Žiga, 1673: „Gal Žiga ne čerti — Knjig, dober, učen; — Sleparskimu kerti — Dan škodi rotèn.“ —

Str. 55—59 se ponaša: „**Krajnski Nestorček**“ po Dolničarju, in Predgovorček se glasi: „Nam Nestor slovíni — Pergodeb verstó, — Iblanske latini — Dolničar lepó“. — 1. Avgust od Metljanov ranjen 32 let pred Kristusam. — 2. Puntrimskih soldatov v Iblani 16 let po Kristusu. — 3. Cesar Trajan verh gore Trajanske 102.

— 4. Cesar Konstantin v Iblani 331. — 5. Svet Jerom rojen v Zdrenji sredi Istre 341. — 6. Cesar Teodoz prepodi Maksima od Emone 388. — 7. Atila Emono razvali 452: „Emone cvetilo — Nam Atila kralj, — Evrope strašilo, — Popalil, razdjal.“ — 8. Sora, boj na Sorškim polju 461. — 9. Narzes, cesar Justinianov vajvod, Iblano gradi 554. — 10. Samo, slovenski vajvod, umerl 662: „Bil Samo slovenski — Je vajvod močan, — Strah Franski, Turinski, — Široko slavan.“ —

Str. 60 do 73 natiska II. se čitajo „Serpске pokrajncene“, ktere je dokaj dobro poslovenil ali pokrajncil dr. Jaka Zupan, in sicer: Serpska deklica. — Fant z dekletam. — Mlad vzal vdovo. — Rada pela bi, ne morem sama. — Ne gledaj me, bom naj majhina. — Fant kolne dekletovo mater. — Mož pijanec. — Dekle fanta zbira:

Sanje lom'jo, sanje trud'jo,
Sanj zaspat' ne morem!
Misleč, mene mati moja
Komu bode dala.
Ljuba hčer! vzami kozarja!
Dobro za-te bode.

Nečem, ljuba mat'! kozarja,
Ni to dobro za-me:
Gre kozar po skalovini,
Zna si vrat zlomiti.

Ljuba hčer! vzami ovčarja!
Dobro za-te bode.

Nečem, ljuba mat'! ovčarja!
Ni to dobro za-me:
Gre ovčar u gojzd, planino,
Znade volk ga vjesti.

Ljuba hčer! vzami tergovca!
Dobro za-te bode.

Gre tergovec križem svéta,
Se domú ne verne.

Ljuba hčer! vzami krojača!
Dobro za-te bode.

Pri krojaču tanka igla,
Pa otroci gladni.

Sanje lom'jo, sanje trud'jo,
— — — — —
Ljuba hčer! vzami ratárja!
Dobro za-te bode.

Hočem, ljuba mat'! ratarja,
Dobro za-me bode:
Pri ratárju černa roka,
Pa pogača béla.

Mladeneč prosi Mater. — Časa ne zgubljati. — Utéha v spomini. — Slavec kregan. — Prirojena svoboda: „Berhko poje slaviček — U zelenim gojzdiku, — U zelenim gojzdiku, — Na pre-tanki vejici . . . (Iz hišice izpuščen): „Koj zapoje slaviček: — Težko ribi brez vodé! — Težko ribi brez vodé! — Slavčiku brez germiča.“ — Nar strašneji zlo: „Sarojevo, kaj te potemnilo? — Ali, réva, si mar pogoréla? — Ali te povodenj potopila? — Ali te je kuga pomorila? — Sarojevo tiho pregovarja: — Ako bila jest bi pogorela, — Bele dvore

bi si ponovila; — Bila bi me voda potopila, — Bila bi mi ulice oprala. — Kuga me je révo pomorila! — Pomorila stare ino mlade, — Razločila drage ino ljube.“ — Molitev uslišana. — Deklica si umiva lice:

Déklica si lice umivala,
Umivaje licu govorila:
Vém naj, lice! de te star bo kušnil,
Iti hótla bi v goró zeléno,
Ves bi pélin tamkeja pobrala,
Iz pelina bi vodó 'zcedila,
Vsako jutro se z vodó vmivala:
Kader star kušuje, bo mu grénko.
Vém naj, lice! de te mlad bo kušnil,
It' bi hótla na cvetéči vertek,
Vse bi rože tamkeja pobrala,
Pa vodó iz rož bi izcedila,
Vsako jutro se z vodó vmivala,
Kader mlad kušuje, bo dišalo,
Naj diši mu! naj prijetno bode itd. —

Pripravljavna pot v zemljepisje in zgodovino.

(Dalje.)

Deržava, oblast, postava in vstava.

Brez družbe bi se ljudje javolne izobrazili, težko bi kaj imenitnega znajdli, ko bi se ne združili.

Da pa družba ljudi ostane, da ne razpade, ali da jo od zunaj kaj ne podere, in da ljudem koristi, kar more, treba je nji močne oblasti in to iz več uzrokov.

a. Kjer je več otrok skupaj, se radi prepirajo, kjer je pa več ljudi dalj časa skupaj, na zadnje se vendar-le prepirajo. V družini napravljajo red stariši. Ako se pa veliki ljudje med sabo prepirajo, kdo jih bode miril; ljudje se potem poškodejejo na premoženji in življenji, razkrope se in zveza preneha. — Kaj pa, da je kak pošten možak med njimi, ki reče prepirljivcem: Bratje poterpite drug z drugim! A kaj pomaga pomirljiva beseda razdraženim ljudem. Svojejavci ne slušajo, siliti jih ne more, niti krotiti, ker so močnejši od njega. Kaj tukaj storiti? Možje so skupaj stopili, volili so si v sodnika moža, kateremu so največ zaupali. Dobro, reče izvoljeni, danes mi vse zaupate, jutro nemara kateremu ne bom po volji sodil, togotil se bo nad mano, kaj potem ž njim. Smijal se mi bode, ali me pa še otolkel. „Ne boj se tega“ pravijo drugi, mi ti bomo pomagali, ako bode treba. — Izvoljeni prevzame sodništvo, rabil je oblast in odsihmal je bilo mirnejši med njimi.

b. Otroci so abotni, in večkrat store, kar je njim v škodo, večkrat so pa tako kratke pameti, da ne store, kar je njim k pridu, dasiravno se jim pove iz najboljšega namena, dokler jih ne prisilimo.

Pa kdo bi verjel! Tudi odraščeni ljudje so tako brezpametni in termoglavi, kakor otroci. Naj se jim pove, karkoli že, ne slušajo, ne zapopadejo, ne store kar je prav, marveč dirjajo v svojo nesrečo, in ne čutijo svojega zadolženja poprej, dokler jim ni več pomagati.

Taki ljudje morajo imeti varuha, ki jih vodi kakor slepe, ki jih kroti, kakor otroke. Časih jih je treba siliti, da se spametovajo. Tedaj stopijo modrejši skupaj, izvolijo si ljudskega očeta oprav tako, kakor sodnika, tedaj mu obljubijo, da ga hočejo ubogati vse, kar koli jim bode svetoval v njih prid, da bodo tiste, ki ga ne bodo hoteli slušati v pokorščino prisilili, ako bode on tega zahteval.

Odsihmal se imenujejo nauki tega modrega moža povelje, postava. Časih ljudje tako vravnajo, da ne daje postav deželni oče sam, ampak v zborih jih sestavijo, in deželni oče dobi nalog, da izveršuje te postave, ako ni drugače tudi s silo in ostrostjo.

c. Ne more biti drugače, časih se komu z družbe, ali vsi družbi naredi velika škoda, zadene jih velika nesreča, jeden sam ne more pomagati, ker je preslab. — Recimo, da velika reka prestopi bregove, ter pokonča njive in travnike, ali more jeden sam napraviti velik nasip? Ako jednega napade 6—12 močnih razbojnikov, kako se jim more ubraniti? Ako napade cela truma, kakih tisoč sovražnikov malo vas, kako se tačas godi vasi. Sicer so si vse družine dale besedo, pomagati si v sili. Pa, ko bi tudi vsi skupaj na pr. pri kakem požaru prišli, mora vendar biti jeden, ki druge vodi, v red deva in vsakemu pove, kaj mu je storiti, ta se imenuje varuh ali vodja. Ako tedaj preti nesreča ali nasilstvo, naznani se to njemu in ta jo skuša odverniti, ali če se je zgodilo, skerbi za to, da se v prihodnje več ne zgodi.

Odsihmal so vsi kakor jeden sam mož, narejajo ožjo državno družbo. Kolikorkrat je nevarnost tukaj, se brani vsak sam za se in sosedje pomagajo drug drugemu, a varuh ukaže, kako se mora pomagati, vsi ga ubogajo, in prisilijo k pokorščini tega, ki sam noče ubogati. Od ljudstva, ki si zvoli iz svoje srede najbolj poštenega in najbolj pogumnega moža, da jih varuje tatov, morilcev in zunajnih sovražnikov, pravimo, da si je osnovalo državo. Kdor opravlja službo sodnika, varuha v soseski ali pri vsem ljudstvu, ta je njim poglavar, oblastnik, gospodar.

Sv. pismo (1. M. 10. 8.) pripoveduje, da je bil Nimrod, potomec Hamov, prvi, ki je začel biti na zemlji močen gospod. Bil je pa tudi spreten in sloveč lovec, morda da se je odlikoval s pokončanjem zveri, in si je tudi vsluge pridobil za ljudstva v deželi Sinear, kjer je bil pozneje Babilon tako, da so se ljudje tistega kraja radi okoli njega zbirali

in mu bili pokorni. S tem je berž ko ne položil temelj kraljevi oblasti. Drugi zgled, kako postane iz navadnega človeka, gospodar, nam pripoveduje Herodot, gerški zgodovinar.

Medijansko ljudstvo v Aziji je živel dolgo časa brez vlade; vsak se je ravnal po svoje, bil je velik nered v deželi, ni je bilo, ne varnosti ne praviče v deželi. Med njimi je pa živel pravičen mož Dejocej, on se je večkrat potegnil za reveže, poravnal prepire in pravično razsojeval. Pri tem je pa zamudil svoje opravke in je imel veliko truda in skerbi. Zato ni hotel dalj časa sodnik biti in povedal to njim, ki so pravice iskali pri njem. Prijatelji miru in prava so potem volili (700 pr. Kr.) Dejoceja kralja Medov in njegovi potomci so dolgo stolovali v sijajnem gradu.

Dopisi in novice.

— *Iz seje c. k. dež. šl. sveta dne 12. aprila.* Vsled disciplinarne preiskave dobi ljudski učitelj pismen ukor. — Na tukajšnjem c. k. izobraževališču se je umestil namestni učitelj in dobiva namestnine na leto po 600 gl. — Kako bi se v deželi pospeševal gospodarski poduk, to se je nasvetovalo c. k. dež. vladi. — Letne plače učiteljev v Ternu in Gorjah so bile povišane za leto 1877/78 od 400 na 450 gl. — Da se ljudske šole v Kerškem in v Ratačah razširijo, se je sprejelo. — Poterdili so: Marijo Krašner za definitivno nadučiteljico v Ljubljani, Petra Grosa za def. nadučitelja v Zagorji p. S. — Začasna učitelja: Jože Kavšek v Vinici in Matej Mrak sta bila stalno umeščena vsled razglasa sl. ministerstva dne 4. januarija 1877 št. 17084. — Učiteljski vdovi se je plačalo pogrebno četertletje po umerlemu možu. — Prošnja c. k. okr. šl. sveta, ki je prosil pomoči za priredjenje nakupljenih hiš v šolske namene, se je zaverгла. — Prošnja ljudskega učitelja za posojilno izplačevanje se ni uslišala. — Prošnje za prizanesenje kazni zastran šolskih zamud, dalje za nagrade in denarno pripomoč so se reševale.

— *Dne 26. aprila.* Poroča se sl. ministerstvu zarad vstanovljenja 9. glavnega učitelja na c. k. m. in ž. izobraževališču. — Na ljudski šoli v Kranji se imajo šolske počitnice zarad zidanja podaljšati. — Gimnaz. učit. vdova prosi pri svitlem cesarju za letni milostni dar svojim hčeram, nasvet o tem se je oddal slav. ministerstvu. — Na meščanski šoli v Kerškem se bodo zaporedoma umeščali 3 učitelji in ravnatelj. — Razreševale so se: prošnje za oproščenje šolnine, za prizanesenje kazni zarad šolskih zamud, za nagrado in pripomoč.

— *Iz goriškega deželnega zbora.* Deželni zbor je sklenil v zadevi učiteljskih plač novo postavo. Ustanovljene so 3 verste: po 600, 500 in 400 gl. Učiteljev prve verste ne more več biti, ko polovica vseh učiteljev v Gorici, po vaseh pa ne več, ko dvanajsti del vseh učiteljev v dotičnem okraju. V drugo versto bodo spadale $\frac{3}{12}$ služeb. Doklade opraviteljem (voditeljem) znašajo po 35, 50, 75 in 100 gl. Za stanovanje dobiva voditelj v mestu 200 gl., drugod 100 gl. Podučitelj dobiva 300 gl. plače in odškodnino za stanovanje (v Gorici 100 gl.). Učiteljice bodo dobivale 80 % učiteljske plače; podučiteljice 280 in odškodnino za stanovanje. Kdor je dosedaj večjo plačo dobival, nima po novi postavi nič zgubiti.

— *Iz deželnega zbora Kranjskega.* V V. seji dné 18. aprila je deželni zbor priterdil predlogom dež. šolskega sveta, da dobiva iz učiteljskega pokojninskega zavoda, a) Alojzij Maček in Terezija Šinkovec na leto po 60 gl.; b) Rozaliji Bajec se poviša pokojnina od 38 gl. 32 $\frac{1}{2}$ kr. na 48 gl.; c) da se dopolnivo odobri dar 40 gl. za učiteljsko vdovo Krombholz, v kar je že deželni odbor privolil. — Prošnja učit. vdove Karoline Getzl za povišanje pokojnine se priporočevajè napoti na deželni odbor. — V isti seji je dež. zbor sklenil obertnjiški šoli v Rudolfovem dati 300 gl. pripomoči, ako tudi ministerstvo za l. 1878. dá svoto v podporo. —

V VI. seji 20. aprila poroča dr. Bleiweis v imenu gospodarskega odseka o peticijah kmetijske podružnice v Metliki in v Novem mestu za vstanovitev potovalnega učitelja za kmetijstvo na Kranjskem in stavi sledeče predloge:

1. Deželni zbor priznava potrebo stalnega učitelja za kmetijstvo, ker ga pa letos ni mogoče ustanoviti, zato se za letošnje leto nastavi provizoren učitelj, ki naj začne svoje delovanje meseca junija t. l. z remuneracijo 125 gl. in pa 50 gl. potnine na mesec.

2. Da se pridobi znesek, naj se deželni odbor oberne do odbora c. k. kmetijske družbe, da mu prepusti onih 600 gl., katere je ministerstvo kmetijstva za letošnje leto obljubilo, da se pa dopolni remuneracija v predlogu učitelju odmerjena, naj dež. odbor še potrebnih 625 gl. vzame iz onih 1500 gl., ki jih je lanski deželni zbor odločil nadaljevalnim kmetijskim šolam za letošnje leto.

3. Deželnemu odboru se nalaga, da stopi v dogovor s kmetijsko družbo, ter vzajemno z njo sestavi instrukcijo potovalnemu učitelju i. t. d.

4. Te sklepe naj objavi dež. odbor centralnemu odboru kmetijske družbe, da zadostuje ukazu sl. ministerstva, katerega mu je c. k. deželna vlada naznanila z dopisom 9. aprila t. l. Prične se debata o tem, katere so se vdeleževali s poročevalcem še poslanci Kramarič, Lavrenčič, Horak, Poklukar izmed leve, in pa g. g. Dežman, pl. Gariboldi, Zagorec. Borba je do verha priklopela, ko Poklukar stavi k drugi točki predlog, da se deželni odbor pooblasti, onih 625 gl. vzeti iz deželnega zaklada, ako bi vlada ne dovolila v to nobene podpore. Oglase se še g. g. Apfaltrern, ki hoče da se ta predlog izroči finančnemu in gospodarskemu odseku v pretres in poročevanje, pl. Vestenek, dr. Schrey. Poročevalec dr. Bleiweis pravi, da bi manjšina lahko vlado pripravila tje, da zapre podporo 1500 gl., tedaj je bilo treba tega nasveta. Deželni zaklad manjšini ni tako pri sercu, sicer bi bila imela tudi pomislke zoper tistih 3300 gl., ki jih je dovolila nemškemu gledišču. Vzrokov je treba drugej iskati. Po nekaterih ugovorih se poslednjič sprejmo vsi odsekovi predlogi ob ustmenim glasovanji z 18 proti 15 glasovi.

V VII. seji 21. aprila stavi poslanec dr. Poklukar o imenovanji dr. Merhala v deželni šolski svet sledeče predloge:

1. Deželni zbor ponavlja svoje pravno prepričanje, da ima §. 35 postave o šolskem nadzorstvu dné 25. svečana 1870. l. ta pomen, da se mora minister za nauk in bogocastje o predlogu za imenovanje udov iz verste učiteljev za deželni šolski svet porazumeti s kranjskim deželnim odborom.

2. Deželnemu odboru se naroča v primerljaji takega žaljenja deželne pravice na podlagi §. 3. lit. f. deržavne postave od dné 22. oktobra l. 1876. derž. zak. št. XIII. o pravem času pri upravnem sodišči vložiti pritožbo.

Oglasi se dr. Zarnik in očita vladi, da sama postavo lomi. Deželni predsednik na to odgovarja in tudi pojasni, zakaj je vlada kar samostalno imenovala dr. Merhala za dež. šol. svetovalca, — ko je namreč deželni odbor

predložil »mladega« profesorja Šukle-ja v dež. šol. svet, vlada ni upala, da bi ji dež. odbor nasvetoval takega možaka, kakoršnega ona potrebuje za deželni šolski svet. —

Dr. Bleiweis omeni, da tu ne gre za osebo dr. Merhala, katerega on spoštuje, a za načelo. Dosedaj metoda ni bila taka, vlada, če ji predložene osebe niso bile všeč, je poslala predlog nazaj in zahteval se je drugi, sedaj pa vlada ni poslala predloga nazaj Iz vsega je razvidno, da ima vlada svojo pot; tudi mi imamo svojo, a vendar mi želimo, da bi se postava spoštovala. Govori še dr. Zarnik, ki pojasnuje nekatere zadeve o tej stvari, in pravi, da je vlada sama že stranka, a strankarska pravica pa ni pravica. Govorili so o tem še pl. Vestenek in dr. Schrey, ki je nasvetoval, da naj se o tej reči prestopi na dnevni red in zadnjo besedo je imel dr. Poklukar, ki je o tej stvari poročal. On kratko, pa krepko zaverne vse nasprotne ugovore. — Konečno se zaverže dr. Schreyev predlog, obvelja pa odsekov in sprejme se tudi poročilo dež. odbora. — Reši se nekaj peticij; deželni glavar poda potem kratek pregled zborovega delovanja v šestletni dobi; zbornica zakliče trikrat »slava Nj. Veličanstvu!« Dr. Bleiweis se je v imenu zbora zahvalil dež. glavarju za njegov trud in zborovanje je bilo končano pol ure po polnoči, tedaj vže 22. aprila. — To je kratek pregled delovanja deželnega zbora o šolstvu letošnjega leta, v katerem imajo še narodnjaki večino v zboru. Kaj nam bode prinesla prihodnost?! Zabavljic na narodne poslance tudi letos ni bilo premalo, ali se bodo prerokovanja nekaterih gospodov poslancev spornile pri prihodnjih volitvah, in pri sestavi dež. zbora, bode povedala bodočnost. Sploh je pa največ odvisno od višje politike, ki se pa ne snuje v Ljubljani, marveč kje drugej, veliko pa tudi od lastnega truda in prizadevanja.

— *Katoliški shod na Dunaji.* (Dalje.) Dr. Alojzij Gruber, prvomestnik katoliško-politiškega kazina, se oglasi ter hoče nekaj nasvetovati. On sicer nima nič pomisleka zoper nasvet šolskega odseka, želi pa, da bi se nekoja misel bolj točno povdarjala. Pregnavši kerščanski duh v šoli je stopil narodnostni duh vanjo. Verski duh mora zopet v šole nazaj, da se premosti prepad, ki loči národnosti. Da se ta katoliški duh poverne v naše šole, je treba, da se po vseh kronovinah osnuje učni čertež, pri katerem bi škofje sodelovali, v podlago naj bi bil katoliški princip. Povedati moramo, da katoličanje niso kar stranka v državi, mi smo nositelji rodoljubne misli. Odgoje ni iskati le po knjigah, marveč po javnih napravah, v družini in v šoli ter v javnem življenju. Izrekati se moramo zoper vse, kar je zoper katoliški duh, zoper katoliško življenje v umetnosti in učenosti. Jaz bi želel, da se rodoljubni (patriotiški) živelj bolj povdarja; mi moramo izrekati, da se patriotiški duh razvija le na katoliških tleh. Govornik konečno reče, da ne stavi posebnega predloga. (Kaj da je govornik prav za prav mislil, rekši, da prepodivši keršanski duh v šolah stopa vanje narodni duh, ne moremo prav vediti, tedaj tudi teh besed nečemo napačno tolmačiti. Ako je Nemcem, svojim rojakom to očital, je pač imel prav, ker javna tajnost je, da se po nekaterih šolah propaganda dela za veliko Nemčijo, t. j. za Prusijo. A vse drugače je pri nas Slovencih. Narodna ideja, vsaj pri nas tako zvanih Staroslovincih izvira največ iz kerščanstva. Tisti Bog, ki je zapovedal očeta in mater ljubiti, nam nikakor ne prepoveduje spoštovati svoj rod, in obračati svoje moči pred vsem na korist svojega rodu. Torej vidimo najboljše značaje med slovenskimi rodoljubi. Različnost narodov je po modri božji previdnosti, in prihodnost ima narod, ki se upira na kerščansko misel. — Pri nas Slovencih pa velja zastran Nemcev ta v zgodovini vterjen izrek: Pred

tisoč leti je Nемеc pod plaščem kerščanstva in omike spodrival domač jezik in domače ljudstvo, sedaj pa to namerava pod imenom liberalizma; pod tem imenom pa tiči najgerša sebičnost in samoljubje. Nemci Slovanom pravični so povsod le bele vrane. V tem smislu, da naj katoličanstvo poravnava razpor med narodnostmi, priterdimo tudi mi besedam dr. Gruber-ja. Vred.)

Pervomestnik vpraša, ali kdo hoče kakšen predlog nasvetovati?

Spolina iz Budejevica pravi, liberalno časništvo bi lahko reklo, šole niso brezverske marveč medverske (interkonnessionell). Vpraša tedaj, ali bi se ne podal izraz: Naše šole, ki so postavno medverske, faktično pa brezverske . . . Poročevalec grof Leo Thun zaverne na ministerski odlok pretečenega leta, ki se je oziral na Tirole, ter izrekel, da se tudi šole, katere vodijo duhovske družbe, lahko razglasijo za javne, postava l. 1869. ima brezverski značaj šolinen. Izraz »medverske« ni v postavi in ni opravičen.

Začenja se potem posvetovanje o I. nasvetu, ki se glasi: »Katoliški stariši so pri svoji vesti dolžni skerbeti za to, da se njihovi otroci izreajo v katoliške kristijane, t. j. da se kerščansko-katoliško prepričanje uterdi v njihovem duhu in sereu, da jih potem vodi v življenji.«

Tedaj so tudi obvezani in opravičeni, ako tirjajo, da so šole in gojilnice, kamor so prisiljeni pošiljati svoje otroke, katoliške in tako vravnane, da učeniiki tam umeščeni in učila, ki se tam rabijo, ugajajo temu značaju in da so pod cerkvenim varstvom in nadzorništvom.

Brezversko, obvezno (obligatno) državno šolstvo, za katero se sedaj prizadeva liberalna stranka, kakor povsod, tako tudi pri nas, in ki se je po deželah ogerske krone dosedaj vrnilo v postavodajo v manjši meri, pa se po drugih kraljestvih in dezelah doslednje bolj in bolj vpeljuje in izpeljuje, je v načelu zoper opravičene tirjatve katoličanov, in jih prav krivično in hudo obtežuje na dvojni način, ker jih namreč sili, da naj pošiljajo svoje otroke v brezverske šole, katere morajo sami izderževati.

Ker so šole brezverske prikažejo se zla tega sistema v naslednjem:

1. Umeščajo se učitelji brez ozira na njih versko izpovedanje in versko prepričanje, izroča se jim poduk katoliške mladine tudi v cerkveni stroki.
2. Iz ljudske šolske se odpravlja katoliška šolska molitev in vsa znamenja kerščanskega mišljenja.
3. Iz učnih knjig in beril se izbrisuje vse, kar po katoličanstvu dahne.
4. Vodstvo in nadzorstvo šol se izroča osebam in oblastnijam, in ko se odbirajo in umeščujejo, se ne ozirajo na njih versko prepričanje, marveč načelno se izključuje vsako tako poroštvo.

Iz tega se razvije še naslednji zleg:

1. Poduk v veri na ljudskih in srednjih šolah se krati in obtežuje.
2. Verske vaje se učenecem otesnujejo.
3. Učenci se ne smejo vdeleževati cerkvenih šeg zunaj šole, cerkvene družbe so jim prepovedane.
4. Obtežena in zabranjena je naprava katoliških privatnih šol in delavnost duhovnih redov pri odgoji poduku.

Iz tega se razvidi bližnja nevarnost, da napreduje razkristjanjenje mladine.

Tedaj se spoznava, da katoličanje ne ravna le postavno, marveč da so pri svoji vesti dolžni, delovati z vsemi pripuščenimi sredstvi na to, da se odpravlja ne le posamezni zleg, ki izvira iz takega brezverskega šolskega sistema, pa tudi, da se odpravi sistem sam, drugič pa, nasproti ravnati prizadevanju, ki

meri na to, da bi se izročila vravnava in vodstvo vsega šolstva in učilništva državnim organom.

K sklepni resoluciji dostavi še grof Leo Thun nekaj besedi temu, kar je poprej govoril dr. Gruber, ker pravi, da je sploh občno mnenje v zboru, da mora ostati šoli katoliški značaj, a če bo imela ljudska šola katoliški značaj, pride z njim tudi pravo rodoljubje samo ob sebi. Tudi je v predlogu rahlo omenjeno, da se v šole nima vrvitati narodni duh v paganskem smislu in da bi bilo tako vtikovanje neopravičeno, a s tem se opravičeno narodno vplivanje v ljudski šoli ne izključuje. Sklepna resolucija, o kateri se sedaj glasuje, posebno naglašuje versko šolo in derž. šolski monopol. Bistveno (meritorno) se borujemo zoper brezversko šolo, praktično pa zoper deržavni šolski monopol, po katerem je bila vpeljana brezverska šola. (Bolj umljivo se to tako pravi: ko bi deržava gojila versko šolo, nimajo katoliki uzroka govoriti zoper deržavni monopol iz verskega stališča, a sedaj, ko je deržava šolstvo v roke vzela in izrekla, da niso šole verske, — kako se to razumeva, bomo pozneje govorili, ko bomo navajali lastne besede govornikov — so pa v praksi zoper deržavni šol. monopol; t. j. derž. šole, ako že morajo njeni monopol biti, naj bodo take, kakor je ljudstvo, za katero so namenjene, ali pa naj bi bilo mogoče, napravljati verske šole nasproti brezverskim. — Saj je bil v prejšni politiški šolski postavi (politische Schulverfassung) isti princip, kakor je v sedanji, namreč: »šolstvo je deržavno« a postava je v toliko in toliko paragrafi povdarjala versko šolo, ukazovala verski poduk, verske vaje, zato pa cerkev ni ugovarjala zoper prejšno postavo; a v sedanji derž. šol. postavi je princip izpeljan v svojih posledicah in dotični paragrafi se lahko tako ali tako tolmačijo, kakoršnega duha so namreč tisti, ki jih izpeljujejo. Toliko se mi zdi treba stvar razjasniti, prijateljem in neprijateljem našega lista. Vr.) Brezverska šola se bojuje z versko šolo po vsem svetu, ne govorim tukaj od Italije ali od takih dežel, kjer je že boj tak postal, kakor da bi deržava ne bila omikana, marveč od Anglije, Francije in Belgije, kjer vendar verske šole morejo tekmovati z brezverskimi, kar pa pri nas, razen Avstro-Ogerske, ni mogoče, to pa izvira iz deržavnega šolskega monopola. — Dekan Pavel Renk pravi, da brezverska šola nareja razpertijo v družini, posebno če učitelj govori kaj zoper veroizpovedanje, drugi nasledek pa je, da veljava učiteljev ponehuje in priporoča zboru to v premišljevanje. — Grof Clam-Martinic pravi, da eden prejšnjih govornikov (dr. Gruber) ni do dobrega razjasnil, kaj misli o narodnosti po šolah, dasiravno je on sploh teh misli kakor g. predgovornik, on hoče samo stvar pojasniti. Tisti narodni duh, ki se ozira čez meje naše domovine, je, zoper katerega se mi bojujemo, in tega duha mora spodbirati katoliški duh (katoliška zavest). V tem smislu vsi jeziki, vse narodnosti ta izrek poveljujejo. Kakor je katoliška cerkev tisto vzvišeno zedinjenje, kjer se združujejo vsa ljudstva, katerim se evangelium oznanuje v raznih jezicah, tako najdejo v političnem oziru vsi narodi svoje zedinjenje v deržavi, ki varuje njih pravice, njih narodnosti; isto tako tudi vedo, da katoliška cerkev varuje njih narodnost, njih svojstvo, njih ljubezen do materinščine, do domovine. Kakor namreč varuje in brani vsako posamezno pravico, tako brani tudi pravico narodom.

(Dalje prih.)

— *Iz Vrabč na Vipavskem, 23. maja 1877.* Učiteljsko zborovanje za Postojno je bilo letos 22. maja v Postojni. K temu zboru sošli so se vsi učitelji v temu okraju, 1 učiteljica in gospod Ljud. Vodopivec, duhovnik iz Razdertega, tamošnji učitelj. G. g. nadučitelj iz Cerknice in Planine bila sta kot gosta pričujoča. Bilo nas je toraj vsih skupaj pri tem shodu

39 učiteljev in 1 učiteljica. Zborovanje se prične po 10. uri dopoldne po sledečem programu:

1. Otvorjenje zbora po g. c. k. okr. šl. nadzorniku in volitev dveh perovodij. 2. Naznanilo od dobe zadnjega zborovanja od šolske gosposke došlih ukazov in okrožnic. 3. Nadzornikovo poročilo o dosedaj nadzorovanih šolah. 4. Realije v ljudski šoli (poročja g. Kavčič). 5. Nauk o kmetijstvu (poročja g. Perné). 6. Telovadba v ljudski šoli (poročja g. Pin). 7. Poročilo obeh okrajnih šolskih bukvarnic. (Učitelji Postojniškega šolskega okraja imamo, kakor je znano, dve okrajni šolski bukvarnici. Za Vipavce s sedežem v Vipavi, a za Pivčane v Postojni.) 8. Nova volitev udov za okr. šol. bukvarnico ter v stalni odbor. 9. Nasveti.

G. predsednik si voli v namestnika g. Demšarja, za perovodji pa sta voljena Mercina in Perné. Na to pozdravi, kakor je navada, g. okrajni nadzornik zbrane učitelje ter je v daljšem govoru pokazal, da je kos svojemu poslu in ves vnet za napredek ljudske šole. Potem kaže, kako naj se razdeljuje učenci v razdelke, kakor zahteva to ukaz od 18. aprila 1875. l. Dalje priporoča in zaterjuje, da naj se učitelji bolj ko je mogoče bavijo z realijami, zemljepisjem, zgodovino in prirodninami. Da bodo zamogli vspešno podučevati, preskerbijo naj si za te predmete potrebne učne pripomočke, ker brez teh se ne more nikjer izhajati. Posebno priporoča nabero prirodnin, da zamorejo učitelji učencem »in natura« pokazati, kar jih učijo. (Konec prih.)

— *Koroški deželni šolski svet* je prilično ukazal okr. šolskim svetom, da naj pri prošnjah za kvinkvenije učiteljev dvojezičnih šol okrajni nadzorniki omenjajo posebno to, če je prosilec v nemščini po predpisih podučeval in če v nemščini zadovoljne uspehe dosegel. (No, sedaj pa že pojde!)

— Deželni odbor Kranjski je v seji 12. maja poterdil, da se ima ljudska šola v Šentvidu pri Zatični razširiti na 3 razrede, plača 1. učitelju bude 500 gl., 2. 450 gl., a 3. 400 gl. na leto.

— † Emilija Korošic umrla v Sentjereji 10. maja je že med šolskim letom večkrat bolehal, in zaradi tega prisiljena bila časih doma ostati, sicer pa je v šolo prišla, kakor berž ji je zdravje dopustilo. Ko je drugi učitelj bolan bil, je tudi polovico njegovega razreda za nekaj časa prevzela. Rajna je bila mirne čudi in resnega obnašanja in je rada spolnovala svoje dolžnosti. Zadnjikrat je v šoli podučevala v saboto 5. maja. V nedeljo, tako pripovedujejo, se je ob $\frac{1}{2}$ 8 zjutraj v svojem stanovanju zgrudila na tla, in odsihmal se ni več zavedla. Telegrafirali so koj po zdravnika v Rudolfovo, ki tudi v naglem pride. — On precej pravi, da ni skoraj nič upanja, dejali so jo potem v sv. poslednje olje, in umrla je na praznik vnebohoda, in se preselila prva z med svetnih učiteljic na Kranjskem v večnost.

Pogreb je bil, kakor na deželi mogoče, sijajen, v petek ob 6. uri popoldne. — Navzoča je bila vsa šolska mladina; bližnji učitelji prišedši k pogrebu so prinesli venec; navzoče je bilo tudi več gospode iz Kerškega in Kostanjevice; udje kraj. šol. sveta. — Učitelji so zapeli pred hišo: »Blagor ji, ki se spočije«. K pogrebu so jo spremili vsi trije duhovni; na pokopališču pa so učitelji in domači pevci in pevke zapele: »Jamica tiha«. Vsem pogrebcem, ki so javno pokazali, da spoštujejo učiteljski stan, naj bude tedaj priserčna hvala; rajni pa Bog daj večni mir in pokoj!

Premembe pri učiteljstvu.

G. France Cetel, pri sv. Petru pri Rudolfoven poprej začasno a sedaj stalno.